

International Journal Of Turkish Academic Studies

Vol 3. • Num.1. • June 2022

Tür: Kitap İnceleme

Kabul Tarihi: 16 Haziran 2022

Gönderim Tarihi: 27 Mayıs 2022

Yayımlanma Tarihi: 16 Haziran 2022

Atf Künyesi: TOPRAK, Sefa (2022), “Şairin Sahneye Vuran Gölgesi: Ahmet Muhip Dıranas Tiyatrosu Üzerine”, **International Journal Of Turkish Academic Studies (TURAS)**, C. 3, S. 1, s.156-159

ŞAİRİN SAHNEYE VURAN GÖLGESİ: AHMET MUHİP DIRANAS TİYATROSU ÜZERİNE

Sefa TOPRAK¹

10.54566/turas.1122423

Türk edebiyatında bazı isimler hemen her edebî türde eser vermiş olmasına rağmen sadece şair, romancı ya da deneme yazarı olarak bilinmektedirler. Bu durum kimi zaman okurun etkisiyle, kimi zamansa şair ya da yazarın bir türe daha fazla ağırlık vermesi sonucunda gerçekleşmiştir. Özellikle de şair kimliği ile ön plana çıkmış şahsiyetlerde bu durum çok daha belirgin bir hâl almıştır. Türk edebiyatında birçok şair, farklı edebî türlerde eser ortaya koymuş olmasına rağmen şair kimlikleri ya da şiirleri diğer türlerdeki eserlerini biraz daha gölgede bırakmıştır. İşte bu duruma maruz kalmış isimlerden bir tanesi de Ahmet Muhip Dıranas'tır.

Ahmet Muhip Dıranas (1908-1980), Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önemli isimlerinden biri olmakla beraber şairliğinin yanı sıra tiyatroya da büyük bir ilgi göstermiştir. Bu ilgi otuzlu

¹ Öğr. Gör., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, sefatoprak@beun.edu.tr, ORCID 0000-0002-7183-936X

yaşlarda kendisini tiyatro tercümeleri ve adaptasyon çalışmalarıyla göstermeye başlamıştır. Yaptığı adaptasyonlar içerisinde Jean Giraudoux'dan *Su Kızı* gibi Türkiye'de ilk olma özelliği taşıyanlar da vardır. Yine Dostoyevski'den ve Karel Çapek'ten Türkçeye çevirdiği piyesler de bulunmaktadır. Bir nevi hazırlık ve deneme süreci olarak geçen tercüme ve uyarlamalardan sonra ilk telif piyesi olan tek perdelik *Üç Kahraman* 1942'de yayımlanmıştır. Fakat Dıranas'ın bu piyesini çok sonraları yayımladığı toplu piyeslerinin içine almaması nedeniyle ve ayrıca kapağındaki konunun başka bir eserden alındığına dair bir not sebebiyle eserin telif mi uyarlama mı olduğu konusunda bazı belirsizlikler olmuştur.

Bilindiği üzere bir edebî şahsiyeti ele alırken onun çok yönlü bir insan olması araştırmaları/araştırmacıları zorunlu olarak bir kısıtlamaya sokar. Türk edebiyatındaki bir isim üzerine çalışma yapılacağı zaman önce onun daha ön plana çıkmış eserlerine ağırlık verilmektedir. Tabii bu isim bir şair ise her zaman şiirleri bu önceliğin sahibi olacaktır. Sonrasında ise diğer türlerdeki eserleri göz önüne alınmaktadır. Fakat bazen bu durum birçok edebî ismin çok yönlü eser vermiş olmasının göz ardı edilmesine yahut bazı yönlerinin yeteri kadar ele alınamamasına neden olmaktadır. Eksik kalan bu yönlerin giderilmesi için müstakil çalışmalarla edebî şahsiyetlerin bütün eserlerinin ele alınıp incelenmesi gerekmektedir.

Bu bakımdan geçtiğimiz şubat ayı (2022) içerisinde Çizgi Kitabevi Yayınları arasından Doç. Dr. Can Şen imzasıyla yayımlanan *Hayatın Çıkmazlarında Ahmet Muhip Dıranas Tiyatrosu* isimli çalışma önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Daha öncesinde Necip Fazıl Kısakürek'in tiyatro eserleri üzerine *Körlüğü Zedelemek: Necip Fazıl Kısakürek Tiyatrosu Üzerine Bir İnceleme* (2017) çalışmasıyla da tiyatro metinlerine farklı yaklaşım teknikleri deneyen ve bu alanda aslında önemli bir eksikliğe dikkat çeken Şen, bu yeni çalışmasında tiyatro eserleri toplu bir bakışla ele alınmayan Dıranas'ın piyesleri üzerine de aynı titizlikte eğilerek tiyatro metinlerinin edebî bir metin olarak ele alınmasının başarılı bir örneği ortaya koymuştur.

Bilindiği üzere tiyatro iki yönlü bir sanat faaliyetidir. Bu iki yönün birincisi tiyatro metninin yazımı ve oluşum temelleri, ikincisi ise yazılı metnin sahnelenmesidir. Sahnelenen "tiyatro"nun incelenme ve ele alınma prensiplerini ayrı bir çalışma disiplini olarak düşündüğümüz gibi tiyatro eserini bir edebî metin olarak da mutlaka ele almak gerekmektedir. Hatta kimi yazarların aslında hikâye yahut roman olarak yazılmış eserlerini sonrasında tiyatro eserine dönüştürdüğünü de unutmamak gerekir. Türk tiyatrosunda eser veren isimlerin edebî açıdan da ele alınması gerekmektedir ki bu çalışmaların ne kadar az olduğunu görmek için derinlemesine bir araştırma yapmaya bile gerek yoktur. Bu bakımdan Doç. Dr. Can Şen'in tiyatro üzerine yaptığı çalışmalar oldukça önemli bir amaca hizmet etmektedir ve kendisinden sonraki çalışmalara da örnek teşkil etmektedir.

Hayatın Çıkmazlarında Ahmet Muhip Dıranas Tiyatrosu, 191 sayfadan ve “Önsöz”, “Giriş” kısımları haricinde üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler “Ahmet Muhip Dıranas ve Tiyatro”, “Ahmet Muhip Dıranas’ın Piyeslerinin İncelenmesi”, “Bir Dramaturgi Faaliyeti Olarak Ahmet Muhip Dıranas’ın *Finten* Uyarlaması” başlıklarını taşımaktadır. Yazar, Dıranas’ın tiyatrolarından birisinin adı olan “çıkılmaz”ı kitabın kapağına başlık olarak taşımıştır. Şen’e göre “*Dıranas’ın piyeslerinde şahısların çoğu hayatın ‘çıkılmaz’larına sıkışmışlardır.*” (s. 7).

Şen, kitabın giriş kısmında çalışmasının temelinde izlediği yolu ve asıl çıkış noktasını dile getirmiştir. Ona göre piyesler de roman, hikâye gibi anlatı türleri içerisinde değerlendirilebilir ve bu doğrultuda da edebî açıdan incelenebilirler (s. 9). Yazarın, kitabın gövdesini oluşturan ikinci bölümde bu düşünceyle hareket ettiğini görmekteyiz. Bundan önce “Ahmet Muhip Dıranas ve Tiyatro” başlıklı birinci bölümde tiyatronun Dıranas’ın hayatındaki yerini, onun tiyatro hakkındaki görüşlerini ve *Üç Kahraman* piyesinin uyarlama olup olmadığını irdelemiştir. Çalışmasında eserleri “metin merkezli bir yaklaşımla” ele alarak inceleyen Şen, piyeslerin yazılma, yayımlanma ve sahnelenme süreçleri hakkında da ayrıntılı bilgiler vermiştir. Özellikle de *Üç Kahraman* üzerine yaptığı karşılaştırmalı inceleme sonucunda eserin telif olduğu konusunda ağırlıklı bir düşünceye ulaşmıştır.

Şen, ikinci bölümde Dıranas’ın üç telif piyesini yani *Üç Kahraman’ı*, *Gölgeler’i* ve *Çıkmaz’ı* kurgu, tema, bakış açısı ve anlatıcı, şahıs kadrosu, mekân, zaman ve anlatım teknikleri başlıkları altında ayrıntılı bir incelemeye tâbi tutmuştur. Dıranas’ın piyeslerini bireysel ve toplumsal temalar başlıkları altında inceleyen yazar, onun bu üç eserinde işlediği temaları “benlik/varlık algısı”, “bellek ve hatırlama”, “kadın-erkek ilişkileri”, “edebî üretim süreci”, “vatan sevgisi ve kahramanlık”, “nesil çatışması” şeklinde tasnif etmiştir. İçerik bağlamında dolu ve yoğun olan bu temalar Dıranas’ın piyeslerine verdiği önemi de göstermektedir. Zira Dıranas’ın tiyatroya bakışında “*edebî seviyeden ödün vermeme*” (s. 177) gibi belirgin bir ölçüt vardır ve bu da onu “*popülist yaklaşıma karşı çıkan*” (s. 177) bir tiyatro anlayışına götürmüştür: “*Sanatının ve dolayısıyla tiyatronun ‘insan’ için olması gerektiğini savunan Dıranas piyeslerini bu doğrultuda yazmıştır.*” (s. 178).

Dıranas, bu üç telif eserinden başka piyes kaleme almamıştır. Şen’in aktardığına göre bunun bir sebebi yazarın “üşengeçliği” olsa bile esas sebep Dıranas’ın “*genelde sanat, özelde tiyatro dünyasında yaşadığı hayal kırıklığıdır*” (s. 16). Dıranas’taki bu kırıklık öylesine derin ve büyüktür ki birçok yazısında ve söyleşisinde bu durumu sıklıkla dile getirmiştir. Tabii, Dıranas’ın Türk tiyatrosuna verdiği emek sadece telif eserleriyle sınırlı değildir. Yazarın tiyatro faaliyeti içinde çok önemli bir çalışma olarak Abdülhak Hâmid’den yaptığı *Finten* uyarlaması da vardır. Dıranas, bu uyarlama ile oldukça hacimli ve sahne mantığına çok uygun olmayan *Finten’i* sahnelenebilir hâle getirmiştir. Şen, kitabının üçüncü bölümünde Dıranas’ın uyarlamayı nasıl

yaptığını ayrıntılı bir şekilde irdeleyerek Dıranas'ın bu çabasını bir dramaturgi faaliyeti olarak nitelendirmiştir.

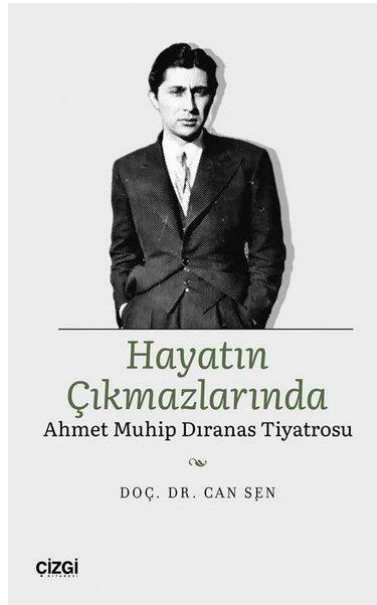
Şen'in kitabında ele aldığı piyesler üzerindeki incelemelerinin oldukça titiz bir çalışmanın ürünü olduğu görülmektedir. Özellikle de tematik incelemedeki değerlendirme ve bağlamsal yorumlar yerinde tespitlerdir. Kitabın sonuç bölümünde yer verdiği şu sözleri de eserin çalışma çerçevesini ve yazılma gerekçesini açıkça belirtir niteliktedir:

“Ahmet Muhip Dıranas, tiyatro alanında sayıca az eser yazmış olsa da gerek piyeslerindeki gerekse Finten uyarlamasındaki titizliğiyle, bu alanda yaptığı iki çeviriyle, eleştirileriyle ve tiyatro kurullarındaki görevleriyle tiyatroya bir ömür emek vermiş, Türk tiyatrosunun gelişmesi için çalışmıştır. Bu açıdan bütüncül bir değerlendirmeyi hak ettiğini düşündüğümüz ve bu düşünceyle incelediğimiz Dıranas tiyatrosunun seyirciler, okurlar ve araştırmacılar açısından daha fazla ilgi görmesi temennimizdir.” (s.181)

Yazımızın sonunda Can Şen'in bu temennisine biz de henüz hayatı ve eserleri üzerine yeteri kadar çalışma yapılmamış yahut bir yönü hep açığa çıkarılmayı bekleyen bütün yazarların böylesine titiz müstakil çalışmalarla değerlendirilmesi dileğimizi ekliyoruz. *Hayatın Çıkmazlarında Ahmet Muhip Dıranas Tiyatrosu* adlı bu eserin, özellikle dramatik edebiyat sahasında, nice çalışmalara örnek olacağı ümidini taşıyoruz.

KAYNAKÇA

ŞEN, Can (2022), *Hayatın Çıkmazlarında Ahmet Muhip Dıranas Tiyatrosu*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Cilt/Volume 3, Sayı/Issue 1, 2022